

Filosofie zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, tzv. NOZ

Zdroj: přednáška JUDr. Jana Ježdíka,
jednoho ze spoluautorů NOZ, pro
obor TZP na ICV Mendelu v Brně

Proč byl potřeba nový OZ

- Původní OZ z roku 1964 byl poplatný době svého vzniku
  - Byl konstruován jako nástroj řízení společnosti
  - Jeho základní myšlenky stojí na principu uspokojování potřeb občanů
  - Je postaven na rovnosti účastníků (osob)
- Dílčí novelizace po roce 1990 nemohly napravit právní úpravu
  - Zůstává roztržitost úpravy soukromého práva
  - Existuje rozdílná úprava ve vztazích mezi různými subjekty práva
  - Pojmosloví je poplatné době vzniku zákona

Základy nového občanského zákoníku

- Vytvoření standardního občanského zákoníku kontinentálního typu
  - Pokud má české soukromé právo v integrující se Evropě obstát, má pro ně klíčový význam jeho kategorický rozchod s právními tradicemi totalitarismu
  - Účelem občanského zákoníku je upravit soukromá práva osob vzniklá z jejich vzájemného styku mezi sebou
    - opouští se pojetí, že ze vzájemného soukromého styku osob vznikají také jejich práva a povinnosti vůči společnosti (státu)
- Základním principem je „autonomie vůle osob“
  - Zákon dává široké meze soukromým osobám uspořádat vzájemné vztahy
  - Stát není tvůrcem svobody člověka, ale jejím ochráncem
  - Zákon vychází z ideje, že funkční určení soukromého práva je sloužit člověku jako prostředek k prosazování jeho svobody
- Osu celé úpravy představuje člověk a jeho zájmy

Derogační klauzule (§ 3080)

- Ruší se 238 právních předpisů
- NOZ integruje obecnou právní úpravu soukromého práva
  - Mluvíme-li o NOZ, máme na mysli i novou právní úpravu, kterou dříve upravovaly jiné právní předpisy, např.:
    - Zákon o rodině
    - Obchodní zákoník
    - **Zákon o pojistné smlouvě**
- Vznikly nové právní předpisy, které navazují na NOZ:
  - Zákon o obchodních korporacích (č. 90/2012 Sb.)
  - Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním (č. 91/2012 Sb.)
- Byly zrušeny bez náhrady
  - Vyhláška o bolestném a ztížení společenského uplatnění

Principy nového občanského zákoníku

Svoboda

Smluvní volnost

Ochrana jednajících stran

Rozumný výklad zákona

Právo na očekávané rozhodnutí

Svoboda

- Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým (§ 3 odst. 1)
- Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého (§ 81 odst. 1)

Smluvní volnost

- Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona
- Zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti
- Kogentní jsou pouze ta ustanovení zákona, u kterých
  - Zákon odchylku výslovně zakazuje
  - Zákon odchylku činí neplatnou, nebo stanoví, že se k ní nepřihlíží
- Všechna ostatní ustanovení zákona jsou dispozitivní

Ochrana jednajících stran

- Každý má povinnost jednat v právním styku poctivě (§6 odst. 1)
  - Jde o základní imperativ zákona
  - Nikdo nesmí získat výhodu z nepoctivého jednání
  - Nepoctivý čin se nerovná protiprávnímu činu
  - Výklad pojmu „pocitivost“ je složitý
    - Vylučuje náznak podvodu, nepřiměřené využití práva, křivdu
    - Je spojena se ctí, čestností, pochopením, porozuměním
  - S rozvojem ochrany slabších bude na poctivost kladen vyšší a vyšší důraz
- Má se za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře (§7)
  - Pokud tak nečiní, musí to druhá strana prokázat

Ochrana jednajících stran

- Hledisko průměrně rozumného člověka (§ 4)
  - Má se za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností
- Jaký je průměrně rozumný člověk?
  - Vnímá svět kolem sebe se znalostí základních zákonitostí
  - Dokáže se seznámit s běžně dostupnými informacemi způsobem, který je v dané kulturní oblasti obvyklý
  - Pochopí smysl a účel běžných právních jednání a následků s nimi spojených
  - Je dostatečně pozorný ke sdělením, která jsou vůči němu činěna jasným a srozumitelným způsobem

Ochrana jednajících stran

- Postavení odborníka (§5)
  - Kdo se veřejně nebo ve styku s jinou osobou přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání nebo stavu, dává tím najevo, že je schopen jednat se znalostí a pečlivostí, která je s jeho povoláním nebo stavem spojena.
  - Jedná-li bez této odborné péče, jde to k jeho tíži
- Jde o ty u nichž protistrana předpokládá zvláštní znalosti, vlastnosti nebo schopnosti
  - Nehraje roli, zda ten, kdo se takto chová, má či nemá příslušné podnikatelské oprávnění, je-li ho třeba, ale to, jak jej z jeho přičinění vnímají jeho partneri, zejména klientela

Ochrana slabší smluvní strany

- § 433
  - Kdo jako podnikatel vystupuje vůči dalším osobám v hospodářském styku, nesmí svou kvalitu odborníka ani své hospodářské postavení zneužít k vytváření nebo k využití závislosti slabší strany a k dosažení zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných právech a povinnostech stran
  - Má se za to, že slabší stranou je vždy osoba, která vůči podnikateli v hospodářském styku vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním

Rozumný výklad zákona

- Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání
  - Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit
- Zákonnému ustanovení nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce
  - Nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu

Právo na očekávané rozhodnutí

- Každý, kdo se domáhá právní ochrany
  - Může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut
  - Shoduje se v podstatných znacích s jeho případem
- Bude-li případ rozhodnut jinak
  - Má právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky

Účinnost zákona

- Účinnost od 1. 1. 2014
  - NOZ se řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti
  - Právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti NOZ, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy
  - I na práva a povinnosti, která se posuzují podle dosavadních právních předpisů, se po 1. 1. 2014 použijí ustanovení části první hlavy I.
    - Jde tedy o práva vzniklá a povinnosti vzniklé po uvedeném datu
    - V pojištění jde zejména o likvidaci pojistných událostí

- Zdroj: přednáška JUDr. Jana Ježdíka v ZS 2013/14 v předmětu „Produktový management v neživotním pojištění“ pro obor Technické znalectví a pojišťovnictví na ICV Mendelu v Brně